

Informacja
w sprawie ustawy z dnia 15 maja 2024 r. o wspieraniu rodziców w aktywności
zawodowej oraz w wychowaniu dziecka – „Aktywny rodzic”

Ustawa z dnia 15 maja 2024 r. o wspieraniu rodziców w aktywności zawodowej oraz w wychowaniu dziecka – „Aktywny rodzic” określa warunki nabywania prawa do świadczeń wspierających rodziców w aktywności zawodowej oraz w wychowaniu dziecka, oraz zasady przyznawania i wypłacania tych świadczeń.

Ustawa w głównych założeniach zakłada zastąpienie dotychczasowych świadczeń przewidzianych w:

- 1) ustawie z dnia 17 listopada 2021 roku o rodzinnym kapitale opiekuńczym (Dz. U. z 2023 r. poz. 883) – rodzinnego kapitału opiekuńczego,
 - 2) ustawie z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2024 r. poz. 338) – dofinansowania obniżenia opłaty rodzica za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym lub u dziennego opiekuna,
- trzema rodzajami świadczeń „aktywny rodzic”, tj.: świadczeniem „aktywni rodzice w pracy”, świadczeniem „aktywnie w żłobku” i świadczeniem „aktywnie w domu”.

Świadczenie „aktywni rodzice w pracy” będzie przysługiwało:

- 1) matce albo ojcu, jeżeli dziecko wspólnie zamieszkuje i pozostaje na utrzymaniu matki albo ojca, albo
- 2) opiekunowi faktycznemu dziecka, albo
- 3) osobie pełniącej funkcję rodziny zastępczej albo osobie prowadzącej rodzinny dom dziecka, o których mowa w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2024 r. poz. 177).

Uzyskanie świadczenia „aktywni rodzice w pracy” będzie uzależnione od spełnienia szeregu warunków, tj.:

- 1) dziecko, na które ma być przyznane świadczenie, nie może być objęte opieką w żłobku, klubie dziecięcym, przedszkolu albo sprawowaną przez dziennego opiekuna,
- 2) osoby uprawnione muszą wykazać się „aktywnością zawodową”,
- 3) osoby uprawnione z tytułu aktywności zawodowej muszą podlegać ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym od podstawy, której łączna wysokość wynosi nie mniej niż 100% minimalnego wynagrodzenia za pracę (ustawa przewiduje pewne wyjątki od tej zasady).

Świadczenie „aktywni rodzice w pracy” będzie przysługiwało w kwocie 1500 zł na dziecko, od pierwszego dnia miesiąca, w którym dziecko ukończyło 12. miesiąc życia, do ostatniego dnia miesiąca poprzedzającego miesiąc, w którym dziecko ukończy 36. miesiąc życia. W przypadku dziecka legitymującego się orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami o konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji, świadczenie będzie przysługiwało w wysokości 1900 zł miesięcznie.

Świadczenie „aktywni rodzice w pracy” nie będzie przysługiwało, jeżeli:

- 1) osoba ubiegająca się o świadczenie „aktywni rodzice w pracy” albo osoba pobierająca to świadczenie została pozbawiona władzy rodzicielskiej;
- 2) na to samo dziecko, za dany miesiąc:
 - a) zostało przyznane świadczenie „aktywnie w żłobku”,
 - b) zostało przyznane świadczenie „aktywnie w domu”;
- 3) członkowi rodziny przysługuje za granicą na dziecko świadczenie o podobnym charakterze do świadczenia „aktywni rodzice w pracy”, chyba że przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego lub dwustronne umowy międzynarodowe o zabezpieczeniu społecznym stanowią inaczej.

Świadczenie „aktywnie w żłobku” będzie przysługiwało rodzicom (opiekunom prawnym oraz innym osobom, którym sąd powierzył sprawowanie opieki nad dzieckiem) na dziecko, które uczęszcza do żłobka, klubu dziecięcego albo jest objęte opieką sprawowaną przez dziennego opiekuna, nie dłużej jednak niż do ukończenia roku szkolnego, w którym dziecko ukończy 3. rok życia, lub w przypadku, gdy niemożliwe lub utrudnione jest objęcie dziecka wychowaniem przedszkolnym – 4. rok życia.

Świadczenie to będzie przysługiwało w kwocie do 1500 zł miesięcznie na dziecko, na dofinansowanie kosztów objęcia dziecka opieką w żłobku, klubie dziecięcym albo sprawowaną przez dziennego opiekuna. W przypadku dziecka legitymującego się orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami o konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji, świadczenie będzie przysługiwało w wysokości do 1900 zł miesięcznie. Wysokość świadczenia „aktywnie w żłobku” nie będzie mogła być wyższa niż wysokość opłaty rodzica za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym lub u dziennego opiekuna.

Świadczenie „aktywnie w żłobku” nie będzie wypłacane rodzicom, tylko bezpośrednio na rachunek bankowy podmiotu prowadzącego żłobek, klub dziecięcy, zatrudniającego dziennego opiekuna lub rachunek bankowy dziennego opiekuna prowadzącego działalność na własny rachunek. Świadczenie „aktywnie w żłobku” nie będzie przysługiwało, jeżeli na to samo dziecko, za dany miesiąc zostanie przyznane świadczenie „aktywni rodzice w pracy” albo zostanie przyznane świadczenie „aktywnie w domu”.

Kolejnym świadczeniem przewidzianym w ustawie będzie świadczenie „aktywnie w domu”. Będzie ono przysługiwało matce albo ojcu, jeżeli dziecko wspólnie zamieszkuje i pozostaje na utrzymaniu matki albo ojca, albo opiekunowi faktycznemu dziecka. Świadczenie „aktywnie w domu” będzie przysługiwało w kwocie 500 zł miesięcznie na dziecko w rodzinie, od pierwszego dnia miesiąca, w którym dziecko ukończyło 12. miesiąc życia, do ostatniego dnia miesiąca poprzedzającego miesiąc, w którym dziecko ukończy 36. miesiąc życia.

Świadczenie „aktywnie w domu” nie będzie przysługiwało, jeżeli:

- 1) dziecko zostanie umieszczone w pieczy zastępczej;
- 2) rodzic dziecka zostanie pozbawiony władzy rodzicielskiej;
- 3) na to samo dziecko, za dany miesiąc:
 - a) zostanie przyznane świadczenie „aktywni rodzice w pracy”,
 - b) zostanie przyznane świadczenie „aktywnie w żłobku”;
- 4) członkowi rodziny będzie przysługiwało za granicą na dziecko świadczenie o podobnym charakterze do świadczenia „aktywnie w domu”, chyba że przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego lub dwustronne umowy międzynarodowe o zabezpieczeniu społecznym będą stanowiły inaczej.

W przypadku świadczeń „aktywni rodzice w pracy” oraz „aktywnie w domu” ustawa umożliwia, gdy matka albo ojciec dziecka marnotrawi wypłacane im świadczenie albo wydatkuje je niezgodnie z celem, przekazywanie należnego świadczenia w całości lub w części, odpowiednio przez kierownika ośrodka pomocy społecznej albo dyrektora centrum usług społecznych, w formie rzeczowej lub w formie opłacania usług. W ustawie uregulowano szczegółowo sposób prowadzenia postępowania w przypadku wystąpienia ww. okoliczności.

W ustawie przewidziano zasadę, zgodnie z którą na to samo dziecko, za dany miesiąc, przysługuje tylko jedno ze świadczeń „aktywny rodzic”. Niemniej jednak osoba uprawniona będzie miała możliwość, w miarę potrzeb i indywidualnej sytuacji, zmiany, nawet wielokrotnej, jednego świadczenia na inne.

Zadanie prowadzenia postępowania w sprawach świadczeń „aktywny rodzic” oraz wypłatę świadczenia, ustawa powierzyła Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych (dalej „ZUS”). Ustalenie prawa do świadczeń „aktywny rodzic” oraz ich wypłata będzie następowała na wniosek składany do ZUS. Wniosek o ustalenie prawa do świadczenia „aktywny rodzic” i załączniki do tego wniosku będą składane wyłącznie w postaci elektronicznej za pomocą profilu informacyjnego utworzonego w systemie teleinformatycznym udostępnionym przez ZUS albo za pomocą innych wskazanych w ustawie systemów teleinformatycznych.

Przyznanie przez ZUS świadczeń „aktywny rodzic” nie będzie wymagało wydania decyzji. Informację o przyznaniu świadczenia, ZUS będzie udostępniał osobie na jej profilu informacyjnym. Jedynie w sprawach odmowy przyznania świadczenia „aktywny rodzic”, uchylecia lub zmiany prawa do świadczenia „aktywny rodzic” oraz nienależnie pobranego świadczenia „aktywny rodzic”, ZUS będzie wydawał decyzję.

Świadczenia „aktywny rodzic” oraz zadania wynikające z ustawy, w tym koszty ich obsługi, będą finansowane z budżetu państwa lub ze środków Funduszu Pracy.

Ustawa zawiera zmiany do:

- 1) ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2023 r. poz. 1550, z późn. zm.),
- 2) ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz. U. z 2023 r. poz. 2505 i 2760),
- 3) ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 226 i 232),
- 4) ustawy z dnia 30 listopada 1995 r. o pomocy państwa w spłacie niektórych kredytów mieszkaniowych, udzielaniu premii gwarancyjnych oraz refundacji bankom wypłaconych premii gwarancyjnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1446),
- 5) ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 44),
- 6) ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1251, 1429 i 1672),
- 7) ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 323),
- 8) ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901, 1693, 1938 i 2760),
- 9) ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2024 r. poz. 475),

10) ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 146),

11) ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1270, z późn. zm.),

12) ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2024 r. poz. 338),

13) ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej (Dz. U. z 2024 r. poz. 152),

14) ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2024 r. poz. 177),

15) ustawy z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny (Dz. U. z 2023 r. poz. 2424),

16) ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2024 r. poz. 421),

17) ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz. U. z 2024 r. poz. 167 i 232),

18) ustawy z dnia 16 listopada 2022 r. o systemie teleinformatycznym do obsługi niektórych umów (Dz. U. z 2023 r. poz. 2099).

Zmiany do ww. ustaw w zdecydowanej większości mają charakter dostosowujący ich brzmienie do rozwiązań przyjętych w ustawie. Zmiany w tych ustawach przewidują m.in., że świadczenia „Aktywny rodzic”:

- będą zwolnione od egzekucji,
- będą zwolnione od podatku dochodowego od osób fizycznych,
- nie będą podlegały regule finansowej, o której mowa w art. 50 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych,
- będą realizowane w ten sposób, że ZUS będzie zobowiązany do samodzielnego uzyskania lub weryfikacji drogą elektroniczną z rejestrów publicznych oraz z własnych rejestrów danych niezbędnych do ustalenia prawa do świadczeń „aktywny rodzic”.

Spośród zmienianych ustaw, najszersze zmiany zostały wprowadzone do ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3. W związku z wprowadzeniem do ustawy o wspieraniu rodziców w aktywności zawodowej oraz w wychowaniu dziecka – „Aktywny rodzic”, świadczenia „aktywnie w żłobku”, ustawa zakłada uchylenie przepisów dotyczących dofinansowania opłaty rodzica za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym lub

u dziennego opiekuna. Ponadto w ustawie wprowadzone zostały zmiany m.in.

- dotyczące obowiązujących standardów (od 1 stycznia 2026 roku wprowadzono w miejsce dotychczasowej fakultatywności stosowania standardów - obowiązek ich stosowania),
- rozszerzające zakres danych gromadzonych w „Rejestrze żłobków i klubów dziecięcych”,
- wprowadzające górną granicę wysokości opłaty żłobkowej, której przekroczenie wykluczy daną instytucję opieki lub dziennego opiekuna z możliwości korzystania z dopłaty przyznawanej w ramach świadczenia „aktywnie w żłobku”.

Do ustawy wprowadzono również zmiany, które nakazują podmiotowi prowadzącemu żłobek, klub dziecięcy lub zatrudniającemu dziennego opiekuna, obniżenie opłaty rodzica za pobyt dziecka w instytucji opieki o kwotę otrzymanego świadczenia „aktywnie w żłobku”. Jeśli podmiot prowadzący instytucję opieki, mimo otrzymania świadczenia „aktywnie w żłobku”, nie obniży opłaty rodzica, będzie obowiązany do zwrotu wypłaconego mu świadczenia.

W ustawie wprowadzone zostały ponadto przepisy rozszerzające uprawnienia nadzorcze gmin nad żłobkami, klubami dziecięcymi oraz dziennymi opiekunami, pozwalające na kontrolę realizacji świadczenia „aktywnie w żłobku” zgodnie z przepisami ustawy.

W ustawie dodano również przepis, na podstawie którego minister właściwy do spraw rodziny będzie mógł opracowywać resortowe oraz rządowe programy dofinansowania zadań z zakresu organizacji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3.

Ustawa zawiera rozbudowane przepisy przejściowe, które mają na celu zapewnienie ochrony praw nabytych osobom, które nabyły bądź nabędą prawo do likwidowanych ustawą świadczeń tj. rodzinnego kapitału opiekuńczego, dofinansowania obniżenia opłaty rodzica za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym lub u dziennego opiekuna, na podstawie przepisów dotychczasowych.

Ustawa wejdzie w życie 1 października 2024 r. z licznymi wyjątkami. Z dniem wejścia w życie ustawy traci moc ustawa z dnia 17 listopada 2021 r. o rodzinnym kapitale opiekuńczym (Dz. U. z 2023 r. poz. 883).